

**PROF. ÖMER ŞEVKET ÖNCEL'İN YAYINLARINA BİR EK:
KİMYA-YI TAHLİLİ-Yİ TAVSİFİ DERSLERİ
BİRİNCİ BASIM (1336/1920)***

*Şeref Etke***

Darülfünun Eczacılık Okulu kimya muallimi Ömer Şevket Bey'in (Öncel/Özöncel, 1880–1950) ¹ *Kimya-yı Tahlili-yi Tavsiği Dersleri*'nin yalnız ikinci baskısı bilinmektedir. Kitabın ilk baskısı ise, kitaplıklarımızda yoktur ² ve bibliyografyalara girmemiştir.³ Prof. Ömer Şevket Öncel, eczacılık öğrencilerine verdiği analitik kimya derslerinin ikinci baskısını 1924'te,⁴ üçüncü baskısını yeni harflerle 1932'de yayımlamıştır.⁵

Ömer Şevket Öncel'in analitik kimya kitabının burada tanıtılacak olan ilk basımı 1920 (1336) tarihini taşımaktadır ve Eczacılık Okulu'nun birinci sınıf öğrencilerinden Osman Nuri [Sınmaz] ⁶ ile Reşad Vasıf'ın [Tardu] ⁷ notlarını içermektedir. Ömer Şevket Bey'in denetiminden geçtiği belirtilen elyazısı ders notları, öğrencileri tarafından taşbaskısıyla ve formlar halinde

* VIII. Türk Eczacılık Tarihi Toplantısı'nda (İstanbul, 29–30 Mayıs 2008) sunulmuştur.

** Dr., Zeynep–Kamil Hastanesi, Üsküdar 34668, İstanbul.

1 E. Dölen, 'Eczacılık öğretiminde analitik kimya ve Profesör Ömer Şevket Öncel (1880-1950)', *Marmara Üniv. Eczacılık Derg.*, c. 10, sayı 2, 1994, s. 140-141; E. Dölen, *Türkiye Üniversite Tarihi, c. 3: Darülfünun'dan Üniversite'ye Geçiş (Tasfiye ve Yeni Kadrolar)*, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniv. yay., 2010, s. 404-405; *Darülfünun'dan Günümüze Üniversite Yayıncılığı ve Yaşamı*, yay.haz. E. Dölen, N. Yıldırım, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniv. yay., 2003, s. 23 (resim).

2 E. Dölen, *a.g.m.*, s. 150-151, "Ömer Şevket Öncel, *Tahlili Kimya: Keyfi Usuller* kitabının 3. [1932] baskısının önsözünde, "Ondokuz senedenberi eczacı ve dış tabii talebelerine tedris etmekte olduğum Tahlili Kimya ders notları muhtasar ve müfid bir tarzda 1924 tarihinde taşbasması olarak ikinci defa tabedilmiştir" dediğine ve bu kitabın üzerinde de "Üçüncü tabı" kaydı bulunduğu göre, 1924 yılından önce yapılmış bir birinci baskısının olması gereklidir. Ancak, bugüne kadar bir örneğine raslanmamıştır."

3 E. İhsanoğlu, *Açıklamalı Türk Kimya Eserleri Bibliyografyası (Basmalar / 1830-1923) ve Modern Kimya Biliminin Türkiye Cumhuriyetinin Kuruluşuna Kadar Olan Durumu ve Gelişmesi*, İstanbul, IRCICA yay, 1985, s. 108; *Osmanlı Tabii ve Tabiki Bilimler Literatürü Tarihi*, c. II, yay.haz. E. İhsanoğlu, R. Şeşen, M.S. Bekar, G. Gündüz, V. Bulut, İstanbul, IRCICA yay., 2006, s. 906.

4 Ömer Şevket [Öncel], *Kimya-yı Tahlili-yi Tavsiği Dersleri*, İkinci tabı, [İstanbul] 1340 (1924), 140 s.

5 Ömer Şevket [Öncel], *Tahlili Kimya: Keyfi Usuller*, Üçüncü tabı, İstanbul, Şirket-i Mürettebiye Matbaası, 1932, (ii+318+1 s.) 'T.C. İstanbul Darülfünunu Tıp Fakültesi Eczacı ve Dış Tababeti Kısmı neş.'

6 Osman Nuri Sınmaz (1904–?), Eczacılık Okulu 1922 mezunu. İstanbul Gümrükleri kimyageri, bkz., *Türkiye Eczacılar Almanığı 1949*, haz. R. Kocaer, İstanbul, Hüsnütabiat Basımevi, 1949, s. 344.

7 M. Reşad Vasıf Tardu (1902–1976), Eczacılık Okulu 1922 mezunu. Öğretmen ve yönetici, T.C. Kurucu Meclisi Temsilciler Meclisi üyesi. www.resattardu.com/sub/index.php?sayfa=tarihce

kitaplaştırılmıştır. *Kimya-yı Tahlili-yi Tavsiği Dersleri*'nin birinci basımının bulunan kopyası, dört formadan oluşmaktadır.⁸

İlk baskının görülen formları değişik boyutlardadır ve 76 sayfadır; 3 şekil ve 2 tablo içermektedir. Elimizdeki kopyanın ikinci forması eksiktir. Kitabın yayının tamamlanıp tamamlanmadığı belirlenememiştir.

Kimya-yı Tahlili-yi Tavsiği Dersleri

Kimya-yı Tahlili Muallim-i Muhterem Kimyager Ömer Şevket Bey'in takrir buyurdıkları derslerdir.

İşbu notlar Eczacı birinci sınıf talebelerinden Osman Nuri, Reşad

Vasıf Efendiler tarafından zabt ve tahrir edilerek Muallimimiz

Ömer Şevket Bey tarafından bad-el tashih tab edilmiştir.

1335-1336 sene-i tedrisiyesi

Kimya-yı Tahlili Tavsifi Dersleri'nin birinci basımının bulunan kopyası, eksik olmakla birlikte Ömer Şevket Öncel'in adı geçen kitabının basım tarihi ve içeriği hakkında bilgiler sağlamıştır. Kitabın planı ve konu başlıkları 1924'teki ikinci baskısı ile uyumludur. Önsözleri de benzerlik göstermektedir.⁹ Ders notlarının İstanbul'daki Eczacılık Okulu öğrencileri tarafından derlendiği ve 1920 ders yılı sonunda çoğaltıldığı anlaşılmaktadır. *Kimya-yı Tahlili-yi Tavsifi Dersleri*'nin ikinci basımındaki elyazısı farklıdır; taşbaskısıdır, fakat kağıdı ilk baskıdan daha kalitelidir.

Kimya-yı Tahlili-yi Tavsifi Dersleri'nin (birinci basım) önsözü:

Kimya-yı Tahlili hakkında bir iki söz

Eczacı ve Dişçi [Mektebi] birinci sınıf efendilerinin kimya-yı tahlili dersinde tuttukları notlar nazar-ı tashihden geçirilmiştir. Bu suretle efendilerin sa'y ve gayret ve himmetleriyle taşbasması olarak elde edilmiş bu eserciğin kendilerine ez-her cihet mucib-i teshilat olacak ve kimya-yı tahlilinin kısım-ı tavsifisi kağı malumatı ihtiva edeceği ümidindeyim. Filvaki, kimya-yı tahlilinin bu kısmını layıkı vechile öğrenmek için bir hayli ecnebi kitapların dahi karıştırılması iktiza ederse de mübtediler için fazla nazariyat ve fazla yorgunluk neticesinde malumat-i mukteziye elde edilemeyeceğinden kütüb-i saireden tettebbu etmeğe hacet yoktur. Bu kısım hakkında gerek ders ve gerek ameliyatı vasitasile malumat-ı kağıye alındıktan sonra, kütüb-i saireden tettebbu Avrupa'da dahi usuldendir.

İşte Türkçe'de Oseb [Hovsep] Celalyan Bey'in neşreyledikleri Kimya-yı Tahlili-i Tavsifi¹⁰ kitabını tettebbu için tavsiye ederim. Gayet kıymetdar bir eserdir. Esas itibarile, kimya-yı tahlili gerek tavsifi ve gerek kemmi, ancak laboratuarda çalışarak tatbikatla öğrenilmesi kabil olduğundan, mümkün mertebe bu dersin ameli olarak tahsilini tavsiye ederim. Ahval dolayisile layıkı vechile ameliyat göstermek kabil olmuyor ise de, mümkün mertebe bu ciheti de nazarı dikkate alarak laboratuarda çalışılması çareleri aramılacaktır. İşbu eserin vücuda getirilmesinde de Eczacı birinci sınıf efendilerinin göstermiş oldukları sa'y gayret ve faaliyetlerine pek çok teşekkür eder mesailerinin müsmir olmasını temenni ederim.

*Darülfünun-i Osmani Kimya Muallimi
ve Tıp Fakültesi Eczacı ve Dişçi Mektebi Kimya-yı Tahlili Muallimlerinden
Kimyager Ömer Şevket*

Kimya-yı Tahlili-yi Tavsifi Dersleri'nin ilk basımında yer verilen periyodik tablo, Mendelejev'in 1904'te kendi hazırladığı son tablodur.¹¹

⁹ Ömer Şevket Bey, *Kimya-yı Tahlili Tavsifi Dersleri*'nin ikinci baskısında okunmasını önerdiği kitaplar arasında 'Fazlı Faik Bey'in *İlk Tatbikat* nam eserini' sayar. Kitabın doğru künyesi: Fritz Arndt, *Kimya-yı Gayri Uzviden İlk Tatbikat*, çev. Fazlı Faik [Yegül], İstanbul, Matbaa-i amire, 1333/1917.

¹⁰ Oseb Celalyan, *Tahlilat-ı Kimyeviye Dersleri*, c. 1. *Gayri Uzvi*; c. 2. *Kısım-ı Uzvi ve Tahlilat-ı Umumiye*, İstanbul, Artin Asaduryan ve Mahdumları Matbaası, 1329/1913-1330/1914.

¹¹ B. Bensaude-Vincent, 'Graphic representations of the periodic system of chemical elements', U. Klein (ed.), *Tools and Modes of Representation in the Laboratory Sciences*, Dordrecht, Kluwer, 2001, Boston Studies in the Philosophy of Science, vol. 222, s. 133-161.

Güncellenmeden yayımlanmıştır ¹² ve metin bu periyodik tablo üzerine kurulmuştur.

The image shows a handwritten periodic table of elements. The title is "Systeme Periodique des Elements". The table is organized into groups (columns) and periods (rows). The groups are labeled with letters R, H, and F. The elements are arranged in a grid, with their symbols and names in French. The table is a reproduction of a historical document, showing the early periodic table of elements.

Kimya-yı Tahlili-yi Tavsiyi Dersleri (Tablo 1)
Système Périodique des Éléments / Cümle-i devriyye-i anasır

Ömer Şevket Öncel, *Kimya-yı Tahlili-yi Tavsiyi Dersleri* içinde gözlem ve buluşlarına yer vermiştir: örneğin,

[Barium/Baryum miyaratı, s. 49-50]

‘Mi’yarın tarihçesi: Berlin’de Profesör [Carl] Neuberg’in ¹³ kimyahane laboratuvarında iyodotanende iyodun miktarını tayin ile meşgul olurken tesadüf

¹² Öncel’in ders notlarındaki bu tabloda, soygazlarla birlikte 1916 yılına kadar bulunan 12 yeni element gösterilmemiştir (bkz., W.A. Tilden, *Chemical Discovery and Invention in the Twentieth Century*, [1st ed.] London, G. Routledge & Sons, 1917, s. 126, 127). Yine, Henry Moseley’in periyodik tabloda yaptığı düzenleme de görülmemektedir (bkz. M. Dizdaroğlu, *Gelibolu Yarımadası’nda Bir Bilim Adamı*, Ankara, TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi yay., 2010, s. 21-31). Ayrıca, bazı yazım yanlışları vardır: İkinci grubun son sırasında Ra (Radium) yerine Ba (Barium) yazılmıştır. Beşinci grupta, Vanadium için V yerine Y konulmuştur (Y - Yttrium üçüncü grupta yer almaktadır). Birinci grupta bulunan Bakır (Cu) sekizinci gruba tekrar yazılmış; aynı grupta Iridium (Ir) elementi yerine J (J - Jod, alm. İyot) girmiştir ?

¹³ Carl Neuberg’in (1877-1956) biyografisi için bkz., B. Lohff, H. Conrads, *From Berlin to New York: Life and work of the almost forgotten German-Jewish biochemist Carl Neuberg (1877-1956)*, trans. A. Mellor-Stapelberg, Stuttgart, Franz Steiner-Vlg., 2007. American Philosophical Society (Philadelphia, ABD) arşivi (Carl Neuberg Papers, Box Series I:10, Awards and Diplomas) belgelerine göre, Prof. Carl Neuberg’e 1914 yılında Sultan V. Mehmed Reşad tarafından üçüncü rütbeden bir Mecidi Nişanı verilmiştir. BOA MF.MKT 1235/57 sayılı bir diğer belgeye göre ise, Carl Neuberg’e 4 Zilkade 1336/21 Ağustos 1918 tarihinde bir Osmanî Nişanı verilmiştir. Prof. Neuberg’in kızı Dr. Irene Stephanie Neuberg ve eşi Dr. Bruno Rabinowitsch, 1934 yılında İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi’nin Sınai Kimya Enstitüsü’nde Ord.Prof.Dr. Reginald Oliver

ettiğim bazı renkler nazar-ı dikkatimi celb etdi. Tanenli kaba sud-i muhrike ilave edince yeşil bir renk hasil oldu. Bunu tedkik için iki-üç ay uğraşdım ve nihayet keşfe muvaffak oldum. Profesöre gösterdim. Ve Berlin [Kaiser-Wilhelm] Kimya Akademisince kabul olundu. Şimdi, yeni çıkan Avrupa kitaplarında kaleviyat-ı turabiyenin renkli miyarları, diye yazarlar. Bu yedi-sekiz miyarı ayrıca Türkçeye tercüme ederek *Fen Fakültesi Mecmuası*'nda neşrettim'.¹⁴

Ömer Şevket Öncel, bulduğu miyarlardan her fırsatta söz edecek ve 'Şevket Bey Miyarı'nı bulan bilgin olarak tanınacaktır'.¹⁵

Ömer Şevket Bey'in öncelikle, organik kimya kitaplarını yayımlamayı planladığı,¹⁶ ancak öğrencilerin analitik kimya ve anorganik kimya derslerini¹⁷ izleyebilmek için tuttıkları notları yayıma hazırladıkları anlaşılmaktadır.

Ek. Müderris Ömer Şevket Öncel'in Almanya'daki çalışmaları¹⁸

[s. 1, IV.] 1326 senesinde¹⁹ Darülfununda açılan müsabaka imtihanında muvaffak olarak kimya tahsili için Almanyaya Maarif [Vekaleti] hesabına izam edildim. Berlin Darülfünunu Kimya kısmına imatriküle oldum ve dört sene müddetle kimyanın mühim şubelerinde ikmalî tahsil ettim.

Herzog'un yanına asistan olarak gelmişler, Dr. Herzog'un 1935'te İsviçre'de ölümünden sonra Türkiye'den ayrılmışlardır, bkz. R. Rürup, M. Schüring, *Schicksale und Karrieren: Gedenkbuch für die von den Nationalsozialisten aus der Kaiser-Wilhelm-Gesellschaft verdrängten Forscherinnen und Forscher*, Göttingen, Wallstein-Vlg., 2008, s. 280-281, 302-303.

¹⁴ Ömer Şevket [Öncel], 'Oksigallol müstekatı ile kaleviyyat-ı turabiyenin renkli miyaratı', *Darülfünun Fünun Fakültesi Mecmuası – Tabiiyat kısmı*, sene 1, numero 1, Nisan 1332/1916, s. 61-69 [Ömer Schewket, 'Über Farbenreaktionen der Erdalkalien mit Oxygallolderivativen', *Biochemische Zeitschrift* (Berlin), Bd. 54, Nr. 3/4 (1913): 285-290].

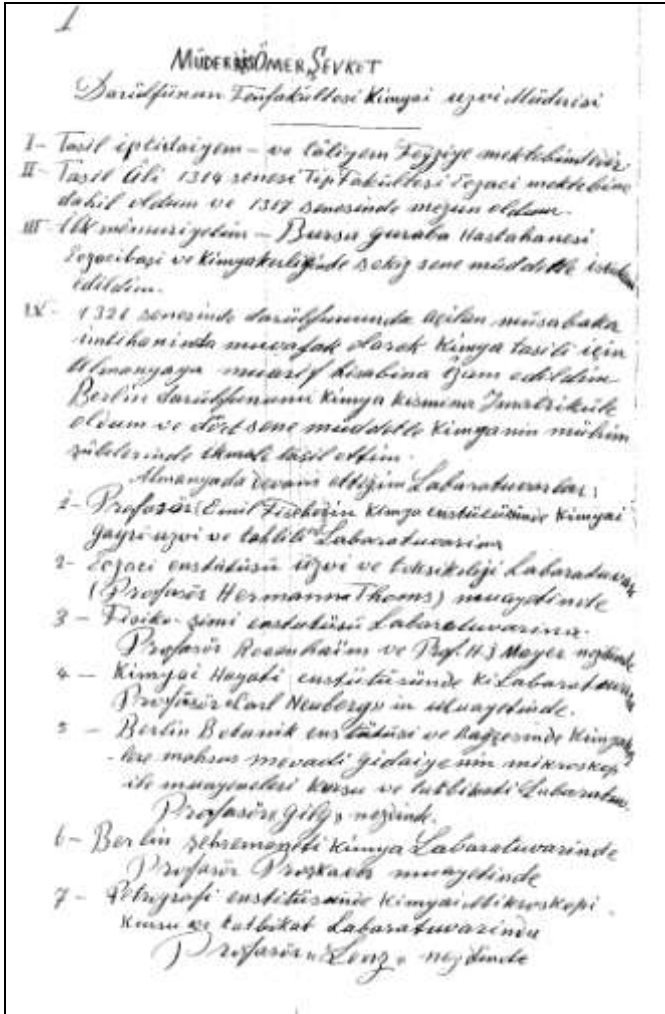
¹⁵ 'Kimyager Şevket Bey'in yeni ve mühim bir keşfi: idrar tahlilinde yeni ve kolay bir usul,' *Cumhuriyet*, sene 1, numero 274, 9 Şubat 1341/1925, 15 Receb 1343, s.1-2, 'Memleketimizde maalesef yalnız fen adamlarımızın tanıdığı Şevket Bey, dünya fen aleminde ve bilhassa Almanya'da pek çok maruf bir alimimizdir. Mümaileyh kimyada pek derin tedkikat yapmış ve yeni miyarlar vaz'etmiştir. Bu miyarlar bugün Avrupa'da intişar etmiş kitablarnı ekserisinde Şevket Bey'in ismi zikredilerek ve "Şevket Bey Miyarı" diye takdim olunarak neşr eylemekdedir. [Şevket Bey] Darülfünunda yaptığı taharriyat-ı feniyenin – kısmen fenni ve bilhassa mali esbaban dolaylı – neşrine imkan bulamadığını bir lisan-ı teesüfle söylemiştir.'

¹⁶ Ömer Şevket [Öncel] *Kimya-i Uzvi Tatbikatı Terkiib Usuller: Şahmi Sınıf*, İstanbul, Matbaa-i amire 1335/1919 (2+217 s.); *Kimya-i Uzvi Tatbikatı Terkiib Usulleri: Devri-İtri Sınıf*, İstanbul, Matbaa-i amire, 1339/1923 (4+225-669+1 s.).

¹⁷ Ömer Şevket [Öncel], *Kimya-yı Gayri Uzvi Ders Takriri Notları*, haz. Adanalı Ahmed Habib, İstanbul, 1337/1921 [Millî Kütüphane, 4166/1].

¹⁸ Ömer Şevket Bey'in elyazısıyla hazırladığı özgeçmişinin orijinali İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu Belgeliği'nde (Ankara) bulunmaktadır. Toplamı 6 sayfa olan belgenin 1933'te Üniversitenin kuruluşundan önce kaleme alındığı anlaşılmaktadır. Belgenin bir bölümü, yazım özellikleri korunarak aktarılmıştır. Yayımına izin veren sayın Ali Y. Baltacıoğlu'na teşekkür ederim.

¹⁹ Ömer Şevket Öncel'in biyografilerinde Almanya'ya gidiş tarihi 1909 olarak verilmiştir. Ömer Şevket Bey, gidiş tarihinin 1326/1910 olduğunu belirtmektedir.

Ömer Şevket Öncel'in elyazıyla özgeçmişi (s.1) (A. Baltacıoğlu Belgeliği)

Almanya'da devam ettiğim laboratuvarlar:

1. Profesör Emil Fischer'in [Kaiser-Wilhelm] Kimya Enstitüsünde kimyai gayri uzvi ve tahlili laboratuvarına,
2. Eczacı Enstitüsü [Kimyai] uzvi ve toksikoloji laboratuvarına Profesör Hermann Thoms mayyetinde,
3. Fisiko-şimi Enstitüsü laboratuvarına Profesör [Arthur] Rosenheim ve Prof. R. J. [Richard Jacoby] Meyer nezdinde,
4. Kimyai hayati Enstitüsündeki laboratuvara Profesör Carl Neuberg'in mayyetinde,

5. Berlin Botanik Enstitüsü ve [Botanik] Bağçesinde kimyakerlere mahsus mevadî gıdaiyenin mikroskop ile muayeneleri kursu ve tatbikatı laboratuvarına Profesör [Ernst Friedrich] Gilg nezdinde,
6. Berlin Şehremaneti kimya laboratuvarında Profesör [Bernhard] Proskauer maiyetinde,
7. Petrografi Enstitüsünde kimyai mikroskopi kursu ve tatbikat laboratuvarında Profesör [Wilhelm] Lenz nezdinde.

[s. 2] Berlin Darülfünununda devam ettiğim dersler:

1. Kimyai gayri uzvi ve uzvi, Prof. [Hermann] Thoms
2. Kimyai tahlili, Prof. [Carl] Mannich
3. Büyük kimyai uzvi, Prof. [Hans] Liebermann
4. Kimyai gıdayı, Prof. [Karl] von Buchka (*Chemie der Nahrung und Genußmittel*)
5. Kimyai nazari, Prof. [Walther] Nernst (*Neuere atomistik*)
6. *Anorganische Chemie*, Prof. Franz [Gottwald] Fischer
7. *Mikro-chemischen analyse*, Prof. [Wilhelm] Lenz
8. *Untersuchung von Nahrungsmittel*, Prof. [Wilhelm] Lenz

Berlin Darülfünunu profesörlerinden aldığım sertifikalar

1. *Chemische Institut der Universität* Prof. [Siegmond] Gabriel, 30 Juni 1910
2. *Pharmazeutisches Institut der Universität Berlin* Profesör H. [Hermann] Thoms, 11 August 1911
3. *Königliche Landwirtschaftliche Hochschule zu Berlin* Profesör Carl Neuberg, 7 Marz 1912
4. [*Königliche Landwirtschaftliche Hochschule zu Berlin* Profesör Carl Neuberg] 15 November 1912
5. *Wissenschaftlich-chemisches Laboratorium* Prof. [Arthur] Rosenheim ve Prof. R. J. [Richard Jacoby] Meyer
6. Carl Neuberg, *Universitäts Professor und Abteilungs Vorsteher*, 2 August 1913
7. *Königl. Botanische Garten und Königl. Botanisches Museum* Prof. [Ernst Friedrich] Gilg, 2 August 1912.
8. *Städtische Untersuchungsamt* Prof. [Bernhard] Proskauer, 27 August 1913.

Berlindeki dört senelik tahsilim esnasında Profesör Carl Neuberg'in maiyetinde asistan volonter olarak çalıştım ve bu müddet esnasında sekiz adet travay yaptım. Bu travayları *Biochemische Zeitschrift* risalesiyle neşrettim. Bunlardan mâda Almanyada daha bir çok fabrika ve müesseseleri ziyaret ederek fenni istifadeler temin ettim.

نومبر ۹-۲۱	شباط ۱۳۲۹	سنة ۲
مدیر مسئول : شمس صبری	الجزائري	صاحب امتیاز : ناظر خالد
منازل اجرائیاز جبلکده فی غرناطه محل توزیع : بابعال جادسندمالکال کتابخانی		اداره خانگی جیدر پائماندن سوقاننده
تمدیدک آبدہ بر شمس اولنورہ فقی اجزایی غرناطه		
Rédaction Ph. Nail Halid	EDJZADJI Journal Mensuel chimico-pharmaceutique Adresse: Constantinople Journal Edjezdji	Prix 5 fr. Pour Année
نسخه سی ۶۰ پاره تاریخ ناسی : دریم اول ۱۳۲۹ - مارت ۱۳۲۲ نسخه سی ۶۰ پاره		
		
<p>برلینده مشهور پروفیسور نوی رنگ لایور اتوارنک داخل کوروشی</p> <p>۱ محرمه مدیر مسئولی اجزاییاز شمس صبری مدیر مسئولی و اجزایی مکتب عالیسی کیمیا تحلیلی و ترکیبی علمان دن کیمیا کر مرشوکت بک. ۲ برلینده پروفیسور نوی رنگ لایور اتوارنک چالیستان دو قشور آلی هین بلوم. ۳ درساعت دارالفنون کیمیا علمان دن سوزی بک. ۴ پروفیسور نوی رنگ آلمیستاندن دو قشور یوه ان کرب .</p>		

'Berlin'de meşhur Profesör Neuberg'in laboratuvarının dahili görünüşü'²⁰

Eczacı, sen 2, numero 9/21, Şubat 1329/1913. Carl Neuberg'in laboratuvarı bu tarihte *Tierphysiologische Institut der königliche landwirtschaftliche Hochschule zu Berlin* (Invalidenstrasse 42) içinde idi. Resimdeki kişiler (soldan sağa): 1 - Sıhhiye Müdiriyet-i Umumiyesi İspençiyar Şubesi Müdür Muavini ve Eczacı Mektebi Alisi Kimya-yı Tahlili ve Terkibi muallimlerinden Kimyager Ömer Şevket Bey [Öncel], 2 - Berlin'de Profesör Neuberg'in laboratuvarında çalışan Doktor Eichenbaum, 3 - Dersaat Darülfünun Kimya muallimlerinden Suzi Bey [Suzi Osman Bleda, 1886–1948] ve 4 - Profesör Neuberg'in asistanlarından Doktor Johannes Kerb. Ömer Şevket ve Suzi Osman Beylerin Türkiye'ye dönüşlerinden sonraki çalışmaları için, bkz. F. Günergun, 'Darülfünun kimya eğitiminde reform: I. Dünya Savaşı yıllarında İstanbul'a gelen üç Alman kimyager', *Osmanlı Bilimi Araştırmaları (II. Meşrutiyet'in Yüzüncü Yılı)*, c. X, sayı 1 (2008), s. 47-90.

**Addendum to Prof. Ömer Şevket Öncel's published works:
The first (1920) edition of Lessons on Analytical Chemistry,
*Kimya-yı Tahlili-yi Tavsifi Dersleri***

Ömer Şevket Öncel (1880–1950) was the first professor of analytical chemistry at the School of Pharmacy of the Istanbul University. His textbook entitled Lessons on Analytical Chemistry (*Kimya-yı Tahlili-yi Tavsifi Dersleri*) went through a number editions and are central to his publications. The first edition of this text, compiled, edited and mimeographed by his students in 1920, has been recovered recently, completing Prof. Öncel's bibliography. These notes allows us to date his academic work, and the expansion of its context to the 1930s.

Key words: Ömer Şevket Öncel, History of chemistry, Turkey, Analytical chemistry, Chemistry textbooks.

**Prof. Ömer Şevket Öncel'in Yayınlarına bir Ek:
Kimya-yı Tahlili-yi Tavsifi Dersleri
Birinci Basım (1336/1920)**

Bugüne kadar yapılan yayınlarda, Darülfünun Tıp Fakültesi Eczacılık Okulu'nda analitik kimya derslerini veren Prof. Ömer Şevket Öncel (1880–1950) ders notlarını içeren *Kimya-yı Tahlili-yi Tavsifi Dersleri* adlı kitabının ikinci (1924) ve üçüncü baskıları (1932) incelenmiş, fakat ilk baskısı görülmemiştir. Bu çalışmada, Muallim Kimyager Ömer Şevket Bey'in öğrencileri tarafından derlenerek çoğaltılan *Kimya-yı Tahlili-yi Tavsifi Dersleri*'nin birinci baskısı (1920) bulunarak tanıtılmıştır.

Anahtar sözcükler: Ömer Şevket Öncel, Türkiye kimya tarihi, Analitik kimya, Kimya kitapları.